

A folyóiratkrízisről

A szakfolyóiratok kiadási modelljének változásairól és áremelkedési tendenciáiról könyvtáros szemmel 2. rész

SIPOS Anna Magdolna

A tanulmány első része (Könyvtári Figyelő, 2017. 1. sz. 9–30. p.) a folyóiratok változási tendenciáit tekintette át nemzetközi és hazai környezetben az 1996 és 2015 közötti időszakra vonatkozóan. A folytatásban az emelkedő folyóiratok következtében nehéz helyzetbe került könyvtári állománygyarapítás lehetőségeit vizsgálja a szerző. A 2. rész fejezeteinek és hivatkozásainak számozásában az első rész számozását folytatjuk. (A szerk.)

5. A folyóiratok árának emelkedése és a könyvtárak állománygyarapítási lehetőségei

Amint arról tanulmányunk első részének 2.3. alfejezetében részletesebben is szóltunk, a folyóiratok forgalmazásában, az azokban közölt írások feltárásában, hozzáféréseinek biztosításában meghatározó szerepük van a könyvtáraknak. Az, hogy a hazai kutatógárda milyen folyóiratválasztékból tud meríteni, döntően attól függ, hogy a világban rendelkezésre álló kínálatból milyen mennyiségben és milyen minőségű szaklapok érhetők el számukra. A kutatás számára az ideális lehetőséget a tartalmi teljesség jelenti, ám az anyagi lehetőségek ezt gyakran felülírják, korlátok közé szorítják. Az előfizetési lehetőségeket többnyire a könyvtárakat fenntartók finanszírozási kapacitása, és tegyük hozzá azt is, hogy annak, pontosabban szólva az anyagi kérdésekben döntést

hozók szemléletmódja, prioritásrangsora határozza meg. Amennyiben világméretben gondolkodunk, úgy azt is látnunk kell, hogy a tehetősebb országok erre a célra is jóval nagyobb összegeket képesek fordítani, mint a kevésbé tehetősek. Ez a jelenség pedig a kisebb potenciállal rendelkező országok tudományos kutatásában egy újabb ördögi kört, a tudományometriában jól ismert, elfogadott alaptétel, az úgynevezett Máté-effektus inverzét hozhatja létre. Ez a végletekig leegyszerűsítve azt jelentheti, hogy a finanszírozási szempontból kevésbé tehető országok kisebb számú és gyakran alacsonyabb színvonalú folyóiratokra tudnak előfizetni, így a nemzet, illetve egyes intézmények folyóiratkollekciója, pontosabban szólva a kutatók tudását megtermékenyítő publikációk halmaza hiányossá válhat. Így a kutatást végzők nem jutnak hozzá maradéktalanul a számukra szükséges tudományos információkhoz, ezért kisebb hatékonyságú, mérsékeltbb eredményeket mutató munkát képesek végezni, kevesebb eredményt tudnak elérni. A szerényebb tudományos eredmények csak szerényebb mértékben képesek a termelést, a gazdaságot megtermékenyíteni, ezért a gazdaság sem tud olyan hatékonyan fejlődni, mint azokban az országokban, ahol a tudományos információkhoz való hozzáférés jóval biztosabb és sokkal teljesebb. Ez pedig állandóan újratermelődő és folyamatosan akkumuláló tudományos és gazdasági hátrányt jelent az anyagi szempontból mérsékeltbb potenciállal rendelkező országok számára. Ezért sem a tudomány, sem a gazdaság teljesítőképessége szempontjából nem közömbös, hogy a könyvtárak képesek-e megfelelő és releváns folyóiratválasztékot biztosítani a kutatásokhoz, avagy nem. Több nemzetközi kutatás is igazolja, hogy egy ország kutatói közösségének tudományos információkkal való ellátottsága direkt összefüggést mutat a gazdaság teljesítményével.

A tudományos szaklapok tartalmához való hozzáférés legfontosabb hazai bázisát a könyvtárak és azok közül is elsősorban a szak- és felsőoktatási könyvtárak jelentik. Ez a mai viszonyok között részben a saját előfizetésű szakmai folyóiratok, részben pedig az Elektronikus Információsztálgáltatás Nemzeti Programja (EISZ) révén, továbbá a mindinkább terjedő Open Access (nyílt hozzáférés), valamint a napjainkban formálóđó repozitóriumok hozzáférésével elérhető online tartalmak közvetítését jelenti. E sokféle lehetőség tényleges kínálatát két tényező határozza meg alapvetően: az egyik, hogy a könyvtárak, illetve azok fenntartói és a könyvtári szolgáltatásokat támogató egyéb szervezetek milyen összegeket tud-

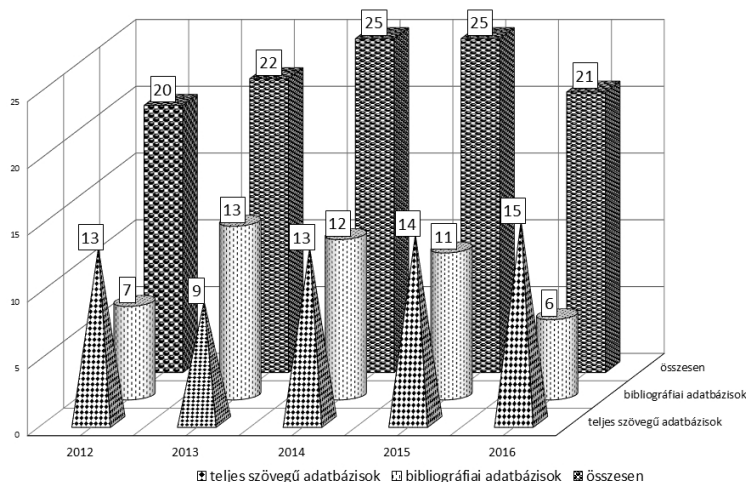
nak ezekhez a feladatokhoz rendelni; a másik pedig az, hogy a könyvtárak milyen mértékben építenek az online elérhetőségekre, mennyire használják, közvetítik, integrálják tartalomstálgáltatásaikba a nyílt hozzáférés és a repozitóriumok lehetőségeit. Tekintettel arra, hogy az utóbbiakra vonatkozóan nem állnak rendelkezésükre egzakt mérések, így csupán személyes tapasztalatainkra alapozottan tudunk véleményt formálni. Ezeket összegezve azt mondhatjuk, hogy nagyon változó mértékben élnek a könyvtárak e második lehetőséggel, és korántsem állíthatjuk, hogy a könyvtári szolgáltatások rendszerébe maradéktalanul integrálóđtak volna a nyílt hozzáférés, valamint a repozitóriumok által kínált tartalmak.

5.1. Az Elektronikus Információsztálgáltatás és költségei

A tudományos folyóiratok tartalmához történő hozzáférésben – a hagyományos könyvtári előfizetési modell mellett – 2002 óta fontos szereplő az Elektronikus Információsztálgáltatás Nemzeti Program (EISZ). A projekt keretében a hazai nonprofit kutatói szféra, valamint a felsőoktatási intézmények és részben a közösségi célú könyvtárak kaptak lehetőséget számos szakfolyóirat, valamint az azokban közölt tanulmányok bibliográfiai adataihoz vagy teljes szövegéhez való elérést. Ezért amikor a folyóirat-előfizetésekre fordított összegekről és a hazai folyóiratelérési lehetőségekről beszélünk, akkor nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a hagyományos előfizetési modell keretében elérhető lapok mennyiségét, továbbá a felhasznált összegeket ki kell egészítenünk az EISZ által biztosított lehetőségekkel.

Az EISZ keretében hozzáférhető adatbázisok egy része csupán a bibliográfiai adatok, tárgyszavak és referátumok, vagyis a metaadatok szintjén érhető el, míg más részük a teljes szövegű hozzáférést is biztosítja. A rendelkezésünkre álló statisztikai adatok azt mutatják, hogy az elmúlt öt évben nem sokat változott az EISZ előfizetés keretében hozzáférhető szakirodalmi adatbázisok száma, ám ez nem jelenti azt, hogy egyes adatbázisok cseréjére ne került volna sor. A volumenében azonos nagyságrendű előfizetés csak az országos program keretében elérhetőkre vonatkozik, hiszen azokon kívül intézményi konzorciumok keretében és egyes intézmények igényeitől, lehetőségeitől függően más adatbázisok szolgáltatásának igénybevételére is sor kerülhet. Az előfizetés volumenét alig érintő változások esetenként a forgalmazók adatbázis-csomagjainak változásaival,

továbbá a használati adatokból levonható következtetések nyomán történő rendelési módosításokkal magyarázhatók (6. diagram).

6. diagram

Az EISZ keretében elérhető szakirodalmi adatbázisok száma 2012-2016 között

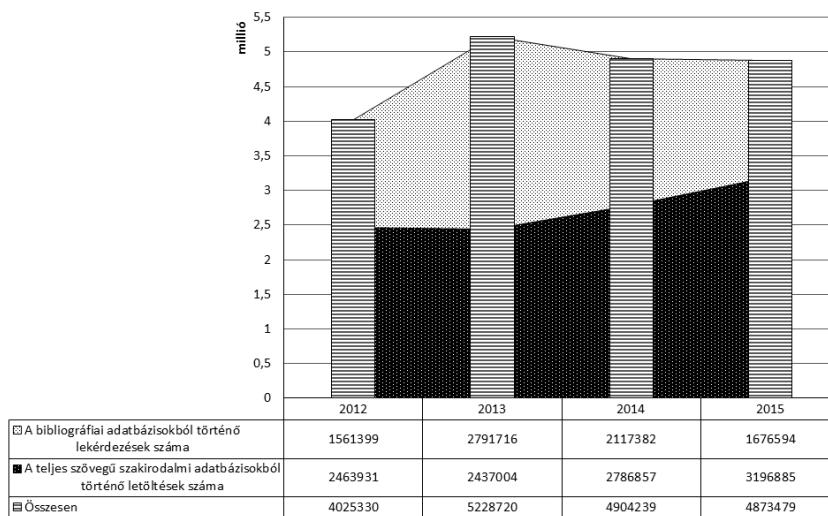
(Az adatok forrása: EISZ – Statisztikák³¹; a szerző gyűjtése és szerkesztése)

Az EISZ adatbázisok előfizetésére fordított éves összeg 2016-ban megközelítette a nettó hárommilliárd (2 918 269 522) forintot. Ennek 96%-át (2 813 265 122 Ft) költötték tudományos tartalmak beszerzésére a hazai felsőoktatási intézmények, továbbá a nonprofit kutatói szféra szakirodalmi igényeinek kielégítésére. A maradék 4%-kal (105 004 400 Ft) úgynevezett közművelődési feladatokat láttak el, amelynek keretében a hazai közgyűjtemények (megyei könyvtárak és levéltárak), továbbá a határokon kívül működő közintézmények magyar állománnyal rendelkező, nyilvános könyvtárai számára tették elérhetővé az Arcanum Digitális Tudástárát és az Akadémiai Kiadó szótársomagját. A tudományos tartalmak szolgáltatása keretében összesen 26 adatbázis hozzáférést oldottak meg 148 intézmény számára. Az adatbázisok teljes összegének fedezete több forrásból táplálkozik. 2016-ban a költségek mintegy felét (1,4 milliárd forintot) az Emmi, a programban résztvevő felsőoktatási és kutató intézetek önrészei, továbbá a Közművelődési Államtitkárság céltámogatása biztosította. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy az EISZ gondozása, koordinálása 2012-ben került át az MTA Könyvtárhoz. A 2012. évi kormányhatározat szerint ebben az évben 1.426 millió Ft költségvetési forrást csoportosítottak át az MTA Könyvtárhoz szakirodalmi adatbázisok előfizetésére (1.400 millió

Ft) és működési költségekre (26 millió Ft).³² A 2016-os adatok szerint ez az összeg 2012 óta semmivel sem gyarapodott, és az Emmi ez évi állásfoglalása szerint 2017-ben sem fog nőni. Ez azt jelenti, hogy az elmúlt öt év alatt semmivel sem emelkedett a szakirodalmi adatbázisokra szánt költségvetési támogatás összege.³³ Az EISZ elérhető statisztikai adatai azt mutatják, hogy évente átlagosan mintegy 5 millió használatot tartanak nyilván³⁴ (7. diagram). A kétféle hozzáférés közül egyre inkább dominánssá válik a teljes szövegű szakirodalmi adatbázisokból történő letöltések száma, és mellette folyamatosan csökken a csupán bibliográfiai adatokat szolgáltató szakirodalmi adatbázisok használati aránya. Ez egyrészt az igények orientációját mutatja, másrészt pedig a teljes szövegű adatbázisok tartalomszolgáltatásaiban a szolgáltatók különböző érdekei szerint kialakult és esetenként csak nehezen áttekinthető együttműködést. Figyelembe véve a szakirodalmi adatbázisok előfizetésére fordított összeget, valamint a használati adatokat, azt láthatjuk, hogy egy-egy lekérdezésre, illetve letöltésre átlagosan mintegy hatszáz forintos költség esik. Ez az összeg esetenként jelentősen alatta marad a papíron megjelenő folyóiratok tanulmányonkénti átlagos árának. Ám azt is tudnunk kell, hogy a kiadói monopóliumok miatt a szakfolyóiratok elektronikus hozzáféréseinek előfizetési árát a kiadók

különböző „árkapcsolások” érvényesítésével kalkulálják. Ez gyakran azt jelenti, hogy az online hozzáférés lényegesen olcsóbb, ha a megrendelő a papír alapú kiadványra is előfizet, illetve annak lemondása esetén jelentősen megemelik az elektronikus változathoz történő hozzáférés árát. A másik árfelhajtó kiadói fogás, hogy az adatbázisok gondozói egységcsomagokat értékesítenek, és azokban gyakran olyan szaklapok is megjelennek, amelyekre az előfizetők

nem minden esetben tartanak igényt. Feltehetőleg ezekkel és még további, ismeretlen árukapcsolásos módszerekkel tudjuk ilyen alacsony költséggel elérni az online forrásokat. Mindez egyben azt is jelenti, hogy az EISZ által biztosított és kétségkívül kedvezőnek tűnő fajlagos költségű folyóirat-hozzáférés az előfizetési árak szempontjából önmagában aligha értelmezhető.

7. diagram

Az EISZ révén elérhető szakirodalmi adatbázisok használati adatai 2012–2015 között
(Az adatok forrása: EISZ – Statisztikák³⁵; a szerző gyűjtése és szerkesztése)

5.2. A hazai könyvtárak állománygyarapítási adatai és jellemzői a könyvtárak beszerzési keretei változásainak tükrében

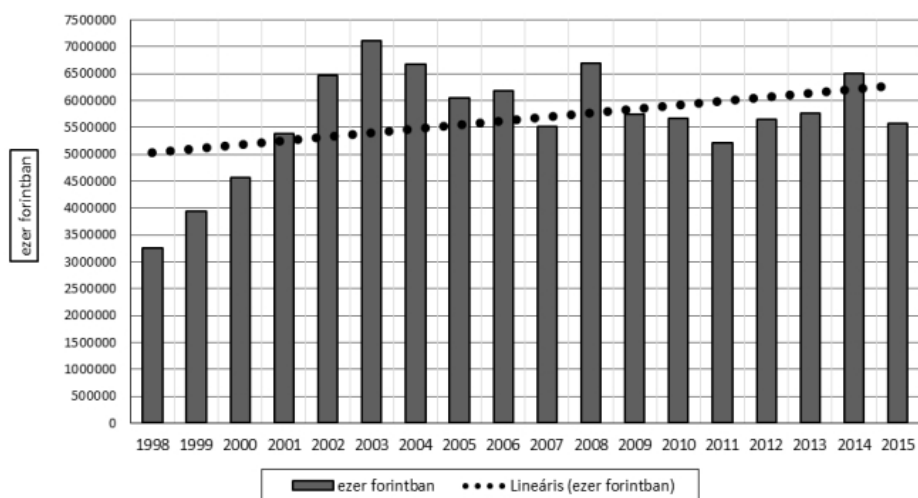
Hasonlóan az eddig kifejtett részekhez, ebben az alfejezetben is az országos adatok felderítése, valamint azok értelmezése, elemzése lesz vizsgálatunk középpontjában, és továbbra sem áll módunkban az egyes intézmények szintjén megjelenő adatokkal foglalkozni. Mindez azonban magával hozza a kutatómódszertani lehetőségekből származó korlátokat. Ebben az esetben arról van szó, hogy az adatgyűjtés során azokra az információokra vagyunk kénytelenek hagyatkozni, amelyek az országos könyvtári statisztikai adatokban fellelhetők.³⁶ Tanulmányunk általános vizsgálati periódusát az 1996 és 2015 közötti két évtizedben jelöltük meg, ám amint azt már korábban is tapasztaltuk, nem mindig állnak rendelkezésünkre a teljes ciklusra vonatkozó adatok, így már a korábbi fejezetekben is esetenként

kénytelenek voltunk a vizsgálat kronológiai határait módosítani, többnyire rövidíteni. A könyvtárak állománygyarapítási kereteinek változásait és annak tükrében a folyóiratok beszerzési lehetőségeit tárgyaló alfejezetben is módosult a vizsgálati ciklusunk kezdete, általában 1996 helyett 1998-tól mutatjuk az adatokat. Ám a statisztikai adatszolgáltatás részletező jellegének függvényében, esetenként még 1998-ig sem tudunk visszanyúlni, hanem csak 2006-tól áll módunkban adatokkal szolgálni, vagyis az eltelt egy évtized változásait tudjuk megmutatni. Ezért a mindenkor vizsgált ciklusok időtartamát rendre jelöljük az adatsorok, diagramok felirataiban.

Elsőként azt vizsgáljuk, hogy országos méretekben hogyan alakult 1998 és 2015 között a könyvtárak állománygyarapításra fordítható kerete, milyen tendenciákat rajzolnak az ide vonatkozó adatok (8. diagram). A beszerzési lehetőségek volumenének változásai ugyanis alapvetően meghatározzák a folyóiratok előfizetésére használható összegeket is. Az állománygyarapításra fordított összeg trendjét tekint-

ve lineárisan igen mérsékelt emelkedés mutatható ki, ötmilliárdról mintegy 6,3 milliárdra, vagyis 18 év alatt 26%-kal, egy évre kivetítve 1,44%-kal növekedett. Hangsúlyozzuk, hogy ez csupán a lineáris trendre érvényes megállapítás. Amennyiben az évenkénti változásokat is szemügyre vesszük, úgy a könyvtárak országos állománygyarapítási keretének tendenciáit legtalálébban két szóval – egyenetlen és kiszámíthatatlan – jellemezhetjük. A gyűjtemény szakszerű és tervszerű szervezése szempontjából az állománygyarapítás egyik legfontosabb követelménye pedig éppen az iménti jellemző szavak ellentétével írható le: egyenetlen és kiszámítható. A statisztikai adatok tükrében azt állíthatjuk, hogy ezekkel az anyagi kondíciókkal könyvtárszakmai szempontból és országos szinten megvalósíthatatlan a szakszerű és tervszerű

állománygyarapítás. A hazai könyvtári dokumentumállomány fejlesztésére fordított összegek lineárisan is szégyenletesen alacsony mértéke még inkább szemléletes, ha mellé tesszük az írásunk 4.1. fejezetében bemutatott folyóiratár-emelkedést. A nemzetközi adatok alapján a folyóiratok előfizetési árai az utóbbi húsz év adatait figyelembe véve évente átlagosan 7,04%-kal, míg a hazai kiadású tudományos szaklapok az utóbbi öt évben átlagosan 5,18%-kal emelkedtek. Nem tárgya ugyan dolgozatunknak a monografikus kiadványok áremelkedési indexének bemutatása, de a könyvpiaci tendenciák ismeretében bizton állíthatjuk, hogy az további súlyos terheket jelent a könyvtárak állománygyarapítási ellehetetlenedésének és ezzel szoros összefüggésben szolgáltató-képességük csökkenésének folyamatában.

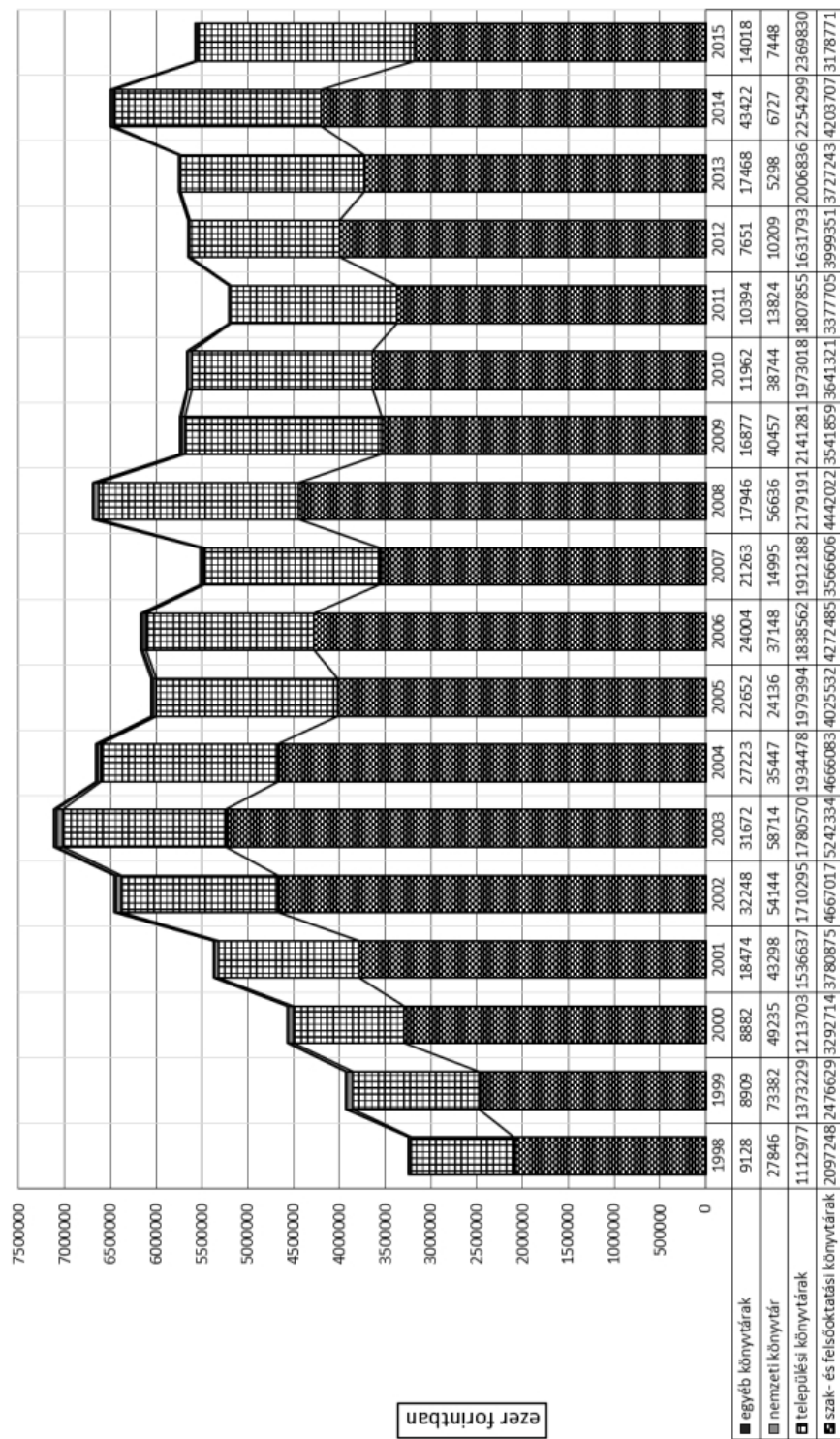
8. diagram

A könyvtárak állománygyarapításra fordított összege 1998 és 2015 között, valamennyi könyvtárat figyelembe véve (iskolai könyvtárak nélkül)

(Az adatok forrása: A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai és mutatói 1998-2015 (az iskolai könyvtárak nélkül)³⁷; a szerző gyűjtése és szerkesztése)

A statisztikai adatok segítségével a könyvtárak állománygyarapításra fordított összegeinek árnyaltabb képét is meg tudjuk rajzolni. A következőkben azt vizsgáljuk, hogy ezen a téren a különböző funkciójú könyvtárak milyen tendenciákat mutatnak (9. diagram). A diagramon történő ábrázolás hasonló hektikuságot mutat, mint azt már az ország egészére vonatkoztatva is megállapítottuk. Ám amennyiben részletezőbben is foglalkozunk az adatokkal, úgy a különböző funkciókat ellátó gyűjtemények között már jól érzékelhető különbségeket tapasztalha-

tunk. Az egyik ilyen, hogy a hazai dokumentumállomány gyarapítási összegének legmeghatározóbb elemét a szak- és a felsőoktatási intézmények könyvtárai jelentik. E téren – a közel húsz éves adatok tapasztalatai szerint – hazánk teljes könyvtári gyarapítási költségeinek kétharmadát ezek a könyvtárak fedezik. Nagyjából egyharmadot jelent a települési könyvtárak állománygyarapítási kerete, míg a nemzeti könyvtár és az egyéb könyvtárak volumene egy százalékot sem tesz ki.³⁸ Vagyis országos szinten elsősorban úgy növelhető a kiadványok vásárlására fordítható keret,

9. diagram

A különböző funkciójú könyvtárak állománygyarapításra fordított összege 1998 és 2015 között, az iskolai könyvtárak nélkül
 (Az adatok forrása: A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai és mutatói 1998-2015
 (az iskolai könyvtárak nélkül) a szerző gyűjtése és szerkesztése)

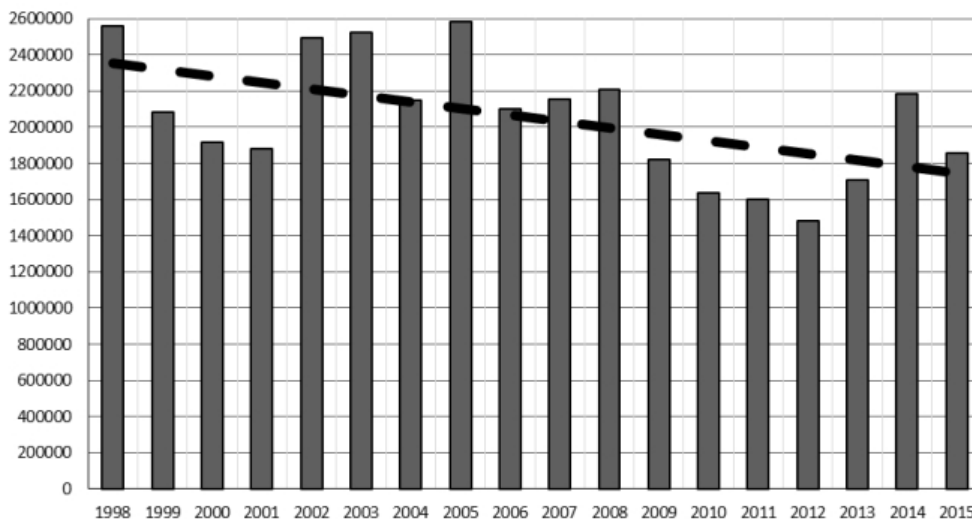
hogya a szak- és felsőoktatási könyvtárak beszerzési kereteit is megemeljük. A települési könyvtárak beszerzési kereteinek növelése igen fontos elem, de önmagában nem hozhat országos méretekben is megnyilvánuló eredményeket. Ennek jó példája látható 2015-ben: a települési könyvtárak beszerzési kereteinek növekedése nem tudta maga után húzni az országos adatokat, mivel ugyanebben az évben a szak- és felsőoktatási intézmények könyvtárainak – és tegyük hozzá, hogy a nemzeti könyvtárnak is – jelentősen csökkent a beszerzési kerete. A belső arányok megszólása miatt nemhogy nem tudott országos szintű növekedés megjelenni, hanem éppen ellenkezőleg, lényeges csökkenés lett az eredmény. Ennek ellenkező tendenciája pedig jól látható a 2003. és a 2008. év adatain és arányain. (ld.: 9. diagram)

5.3. A hazai könyvtárak állománygyarapítási adatai és jellemzői a beszerzett dokumentumok darabszámának tükrében

A különböző funkciójú könyvtárak állománygyarapítási kereteinek változásai csupán az egyik és nem a teljes mutatója lehet annak, hogy a hazai könyvtári rendszer teljes gyűjteményi, közte a folyóirat kínálat palettája hogyan módosult az általunk vizsgált mintegy két évtizedes ciklusban. A beszerzési keretek

változásai, normális esetben emelkedései, önmagukban nem képesek a gyűjtési potenciál módosulásait megfelelő árnyalással bemutatni, hiszen az évről évre folyamatosan emelkedő árindex eleve feltételezi a beszerzési keretek bővülését. A korábbiakban rámutattunk arra, hogy a folyóiratpiac árindexe az általunk vizsgált ciklusban jelentősen (négyyszeresen) meghaladta az egyéb fogyasztási termékek éves ár-emelkedésének arányait. A monografikus kiadványok fogyasztói ára pedig megduplázódott. Így magától értetődően a beszerzési keretek emelkedési arányainak ezekhez a százalékokhoz kellene közelíteni ahhoz, hogy a könyvtárak által megvásárolt dokumentumok darabszámában ne legyen lényeges visszaesés, ám amint láttuk a 8. diagramon, erről hazai viszonylatban egyáltalán nem beszélhetünk. Így a következő elemzésünkben kitérünk arra, hogy az országosan, valamint a könyvtári funkciók szerint összesített beszerzési keret hány darab dokumentum, közte periodikus kiadványok megvásárlását tette lehetővé.

A 10. diagramon ábrázolt, évekre lebontott adatok tükrözik a beszerzési keretek változásainál tapasztaltakat, vagyis a kiszámíthatatlanságot és a hektikuságot. A 8. diagramon ábrázolt, a beszerzési keretek változásait reprezentáló képhez viszonyítva azonban van egy nagyon lényeges különbség. Míg ott a trendvonal rendkívül szerény mértékű növekedést mutat, addig a beszerzések darabszámait ábrázoló diagram

10. diagram

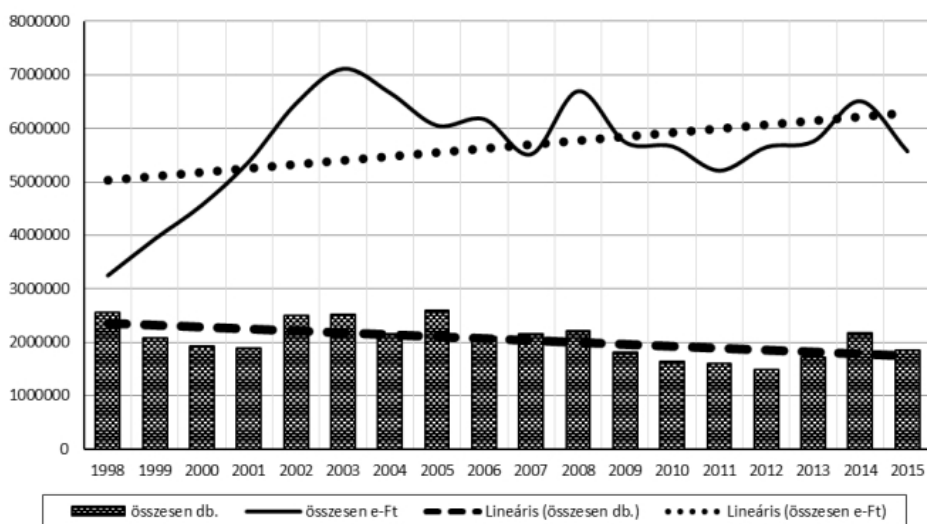
A magyarországi könyvtárak állománygyarapodásának darabszáma 1998 és 2015 között, valamennyi könyvtárat figyelembe véve, az iskolai könyvtárak nélkül

(Az adatok forrása: A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai és mutatói 1998–2015 (az iskolai könyvtárak nélkül) a szerző gyűjtése és szerkesztése)

trendvonalán igen markáns csökkenést láthatunk. Az általunk vizsgált ciklus elején a hazai könyvtári rendszer éves gyarapodása mintegy 2,5 millió dokumentumot tett ki, addig ez a szám a ciklus végére 1,86 millióra (74,4 %-ra) apadt, vagyis közel hatszázötven ezerrel (25,6%-kal) kevesebb kiadványt szereztek be, mint a ciklus elején. Ám ha megnézzük a teljes adatsort, úgy azt tapasztalhatjuk, hogy néhány évben az induló 2008-as évhez viszonyítva csaknem egymillióval (40%-kal) volt kevesebb az állományba vett dokumentumok darabszáma. Ennek megfelelően az összesített tendenciát mutató vonal szerint az egész ciklust a beszerzett kiadványok darabszámának igen gyors csökkenése jellemzi. A trendvonal mutatója szerint a ciklus elejéhez viszonyítottan 2015-ben 75%-on állt a beszerzett dokumentumok mennyisége, vagyis a bázis adataihoz képest ma minden negyedik dokumentum beszerzése elmaradt. Ennek okát a dokumentumok vásárlására fordítható összeg mértékében (8. diagram) kell keresnünk. A kiadvá-

nyok áremelkedési aránya és a könyvtárak beszerzési kereteinek ahhoz képest jelentős elmaradása, a kettő között feszülő aránytalanság törvényszerűen csak ezt a kedvezőtlen képet rajzolhatja meg.

A könyvtári állományok gyarapítására fordított összeg igen szerény, a kiadványpiac árainak emelkedését még csak meg sem közelítő mértékű emelkedése és a beszerzett dokumentumok mennyisége között feszülő ellentmondást még szemléletesebben mutatja a következő ábra (11. diagram). A két adatsor tendenciáit mutató trendvonalak széttartó ollója egyértelműen azt mutatja, hogy az általunk vizsgált ciklusban az országosan beszerzésre fordított összeg és a dokumentumok mennyisége mind távolabb került egymástól. Vagyis a rendelkezésre álló keret némi emelkedése ellenére is a mintegy két évtized alatt a könyvtárak gyűjteményfejlesztési lehetőségei egyre szűkültek, mind kevesebb és kevesebb kiadvány – közöttük szakfolyóiratok – beszerzésére volt lehetőség.

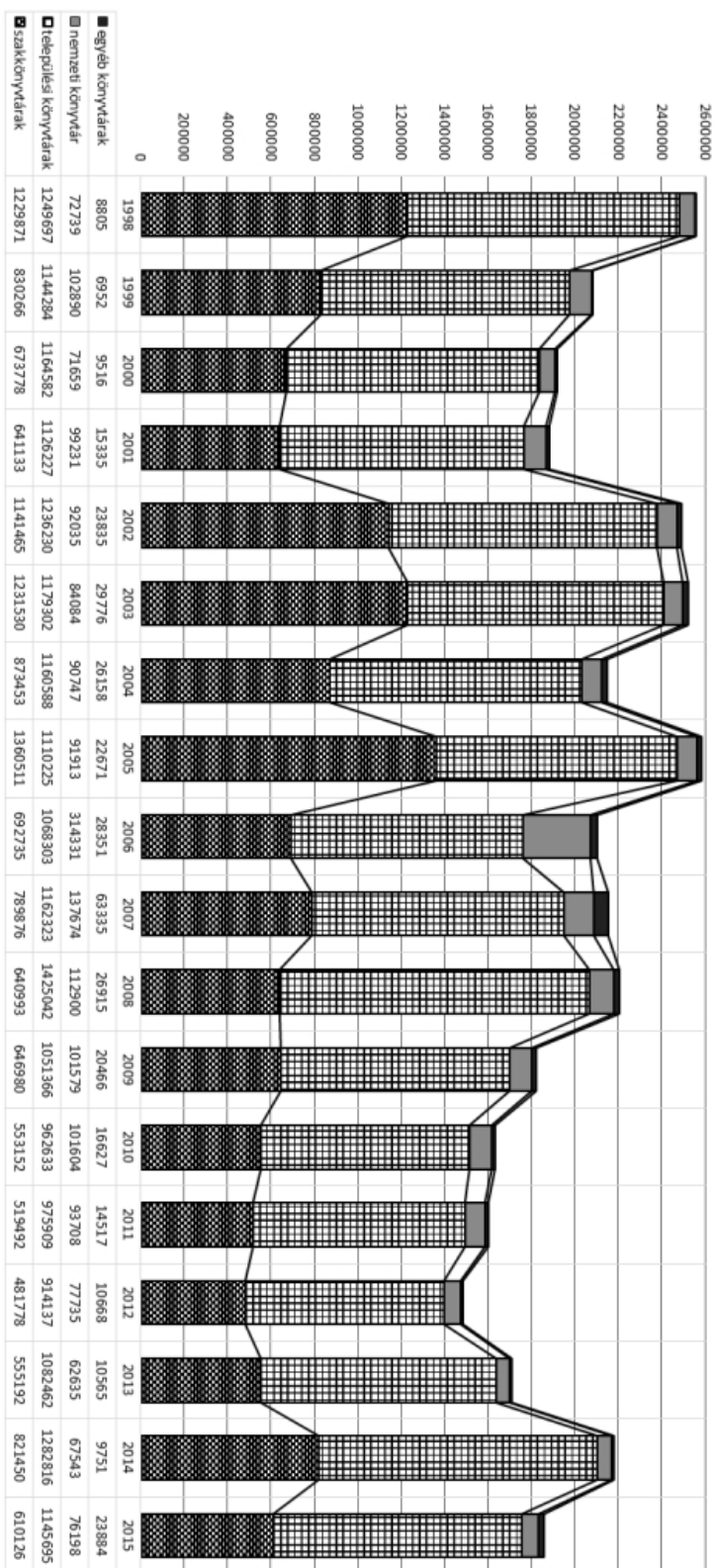

11. diagram

A magyarországi könyvtárak állománygyarapításra fordított összege és az állománygyarapodás darabszáma 1998 és 2015 között, valamennyi könyvtárat figyelembe véve, az iskolai könyvtárak nélkül
(Az adatok forrása: A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai és mutatói 1998-2015
(az iskolai könyvtárak nélkül) a szerző gyűjtése és szerkesztése)

Az előzőekben követett módszerrel érdemesnek tartottuk azt is elemezni, hogy a beszerzett dokumentumok száma milyen adatokat és tendenciákat fest az egyes könyvtártípusoknál (12. diagram). Az ábra egyértelműen azt mutatja, hogy – jóllehet valamennyi könyvtártípus esetében csökkent a beszerzett dokumentumok száma, de – tudományos célú, a szakmai

tudás bővítését szolgáló könyvtártípusok szenvedték el a legnagyobb arányú veszteségeket. Míg ezeknél a könyvtáraknál a tendenciákat tekintve és országos összesítésben a ciklus elején több mint egymillió darab volt a beszerzett dokumentumok száma, addig annak végén a hatszázötven ezerre sem érte el. A települési könyvtárak is kevesebb dokumentumot tudtak besze-

12. diagram

A különböző funkciójú könyvtárak állománygyarapodásának darabszáma

1998 és 2015 között, az iskolai könyvtárak nélkül

(Az adatok forrása: A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai és mutatói 1998-2015

(az iskolai könyvtárak nélkül) a szerző gyűjtése és szerkesztése)

rezni, de arányukat tekintve itt lényegesen kisebbek a veszteségek: az egymillió-kétszázézerrel egymillió-egyszázézerre estek vissza. A szak- és felsőoktatási könyvtárak átlagosnál nagyobb mértékű visszaesése – a beszerzési keretek csökkenésén túl – arra is visszavezethető, hogy a kiadványpiacnak az a szegmense, amely főként az ilyen funkciójú könyvtárak érdeklődésére tart számot, jelentősen meghaladták az átlagos árakat és az áremelkedés arányát. Véleményünk szerint nem járunk messze az igazságtól, ha azt állítjuk, hogy a szakfolyóiratok előfizetési árainak kiugróan magas arányú növekedése komoly szerepet játszott e könyvtárak gyűjteményi pozícióinak veszteségeiben. Hangsúlyoznunk kell azt is, hogy a szak- és a felsőoktatási könyvtárakban a szakmai determinációk miatt mindig lényegesen magasabb a beszerzett dokumentumok és különösen a szakmai folyóiratok átlagos ára, mint a települési könyvtárakban, ezért a kiugróan magas árnövekedési arányok ezeket a gyűjteményeket fokozottan sújtják. Állításunkat igazolja, hogy – amint arra már korábban rámutattunk – míg a hazai teljes könyvtári gyarapítási költségek kétharmadát a szak- és a felsőoktatási intézmények könyvtárai fedezik, addig a beszerzett dokumentumok száma átlagosan és országos arányokban alig több mint egyharmadot tesz ki. Egyszerűbben szólva ez azt jelenti, hogy jelentősen nagyobb keretből lényegesen kevesebb számú dokumentumot képesek megvenni. Ezzel szemben a települési könyvtárak állománygyarapítási kerete az országos teljes összegnek az egyharmadát jelenti, ám a növekedési darabszám arányából már átlagosan 55%-kal részesül, tehát jóval kevesebb összegből jóval nagyobb számú dokumentumot tudnak beszerezni. A tudományos célú kiadványok árának emelkedése fokozottabb mértékben lehetetlenítette el a szak- és a felsőoktatási könyvtárakat, mint a települési könyvtárakat. Ezt láthatjuk tükröződni a beszerzett dokumentumok darabszámainak átlagosnál nagyobb arányú csökkenésében is. E könyvtárak gyűjteményi pozícióinak gyengülése azonban nem csupán saját közvetlen olvasóik igényeinek kiszolgálásában jelent komoly korlátokat, hanem a hazai könyvtári rendszer szolgáltatási potenciálját is visszaveti. Gondoljunk arra, hogy az ODR-szolgáltatások keretében igényelt kiadványok meghatározó mennyiségét éppen ezek a könyvtárak nyújtják, és amennyiben azok gyűjteményeiben fehér foltok keletkeznek, akkor azok egyben más állampolgárok dokumentumokhoz és a bennük rögzített információkhoz való hozzáférését is megnehezítik, korlátozzák.

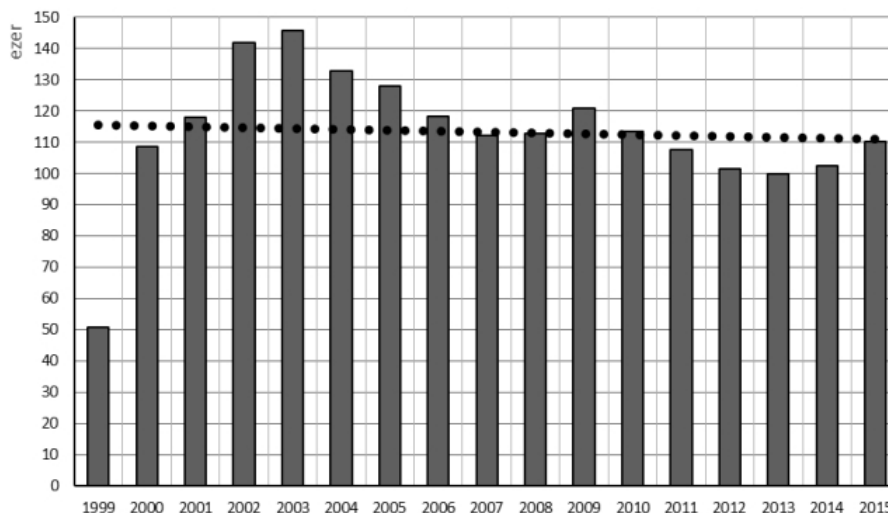
5.4. A hazai könyvtárak által előfizetett folyóiratok számának változásai, jellemzői

Az előző két alfejezetben már tárgyaltuk a könyvtárak állománygyarapításának összesített jellemzőit, tendenciáit. Tettük ezt azért, mert a folyóiratelőfizetés része a teljes dokumentum-gyarapítási folyamatnak, abból nem szakítható ki, az általános gyarapodási tendenciák determinálják a folyóiratok előfizetésének jelenségeit, változásait is. A következőkben már kizárólag erre a dokumentumtípusra koncentrálna vonultatjuk fel az adatokat, és határozzuk meg a közel húsz évre³⁹ vonatkozó jellemzőket, tendenciákat. A korábbiakban követett módszer szerint külön-külön vizsgáljuk az országos összesített adatokat, majd az egyes könyvtártípusok jellemzőit vesszük sorra, végül pedig ebben az esetben az előfizetett folyóiratok számára vonatkozó iskolai könyvtári jellemzőket is fel tudjuk vonultatni.

Az országos összesített adatokat elemezve azt láthatjuk, hogy rendkívül változó az előfizetett időszakos kiadványok száma (*13. diagram*). Ötvenezer és százötvenezer között mozog, vagyis bemutatott ciklusunk során egyes években háromszor annyi folyóirat előfizetésére került sor, mint a legkevesebbet mutató induló évünkben. A teljes ciklus évenkénti elemzésének eredménye hasonló egyenetlenséget, kiszámíthatatlanságot mutat, mint amit már a beszerzési keretek változásainál is tapasztaltunk. A nagy amplitúdójú kilengések esetenként a két diagram között még hasonló tendenciákat is rajzolnak, máskor pedig eltérnek egymástól. Az előfizetett folyóiratok számában igen gyakran, egyik évről a másikra tízezres nagyságrendű különbségek láthatók. A legmagasabb értéket 2002-nél és 2003-nál láthatjuk (140–150 ezer között), majd ezt követően egyetlen évben sem éri el ezt a szintet, sőt tendenciájában az ezt követő évek inkább a 100–120 ezres nagyság felé hajlanak. Amennyiben a 17 év általános, országos tendenciáját nézzük, azt látjuk, mintegy ötezer folyóirattal kevesebb most az előfizetésünk, mint 1999-ben. Figyelembe véve az időszakos kiadványok számának évről évre növekvő mennyiségét, a kiadványpiac kínálatának állandósult növekedését, ennek a számnak nemhogy csökkennie nem lenne szabad, hanem éppen ellenkezőleg, növekednie kellene. Korábban már szóltunk a kétezres évek elejétől elérhető EISZ és EBSCO szolgáltatásokról, amelyek kétségkívül a szakirodalmi hozzáférés jelentős bővülését eredményezhették, így a folyóiratok elérése az előfize-

tett darabszámok csökkenése ellenére – reményeink szerint – nem szűkült, hanem éppen ellenkezőleg, bővüléssel számolhatunk. Ám továbbra is kérdés, hogy a bibliográfiai adatokat tartalmazó, nem teljes

szövegű elérést biztosító szakirodalmi adatbázisokban feltárt szakirodalom teljes szövegű hozzáférését milyen mértékben tudja a hazai folyóiratelőfizetési rendszer biztosítani.⁴⁰

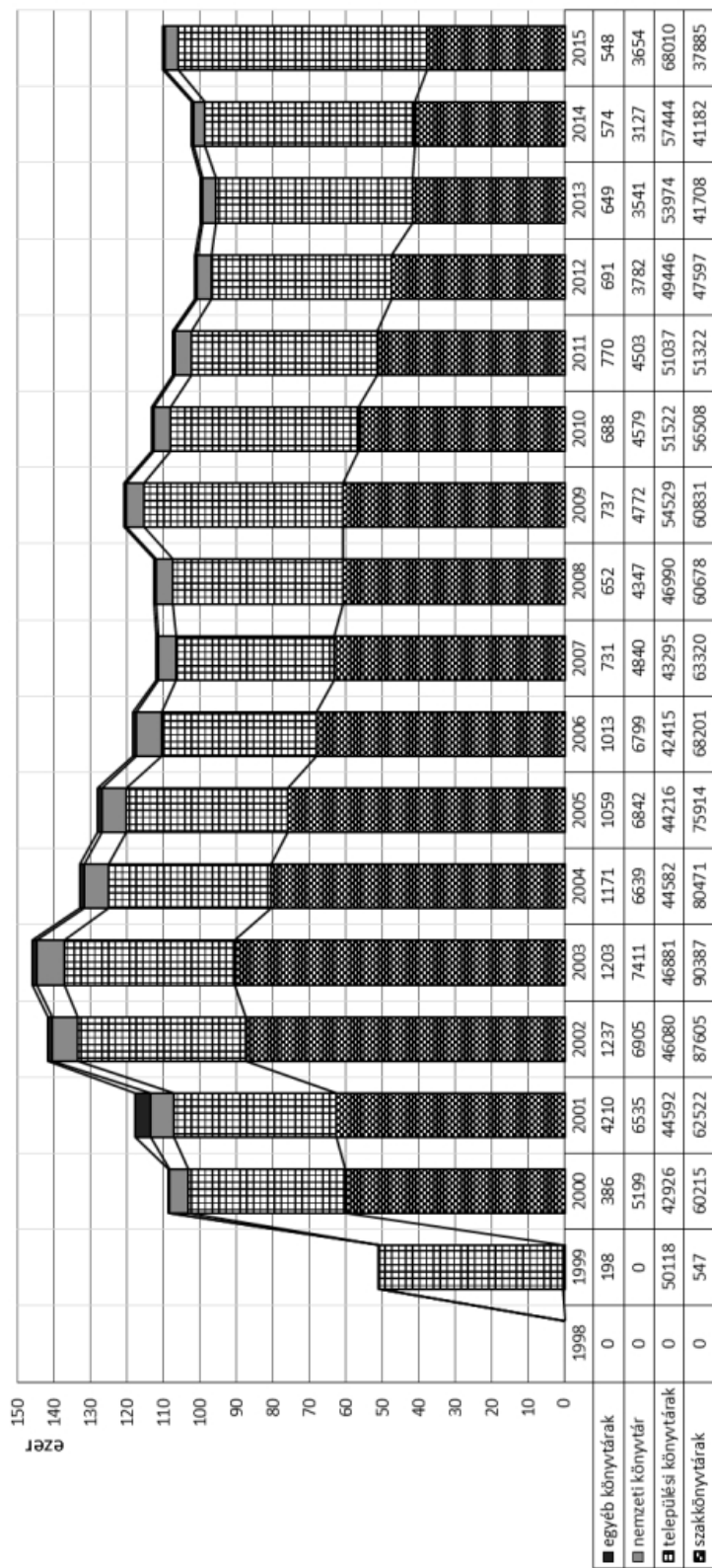

13. diagram

*A magyarországi könyvtárakban előfizetett összes folyóirat száma 1999 és 2015 között, az iskolai könyvtárak nélkül
(Az adatok forrása: A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai és mutatói 1998-2015
(az iskolai könyvtárak nélkül) a szerző gyűjtése és szerkesztése)*

A hazai könyvtárak kurrens folyóiratelőfizetési tendenciáit tovább vizsgálva és a különböző funkciójú könyvtárak részesedésének arányait elemezve azok között súlyos aránytalanságokat fedezhetünk fel (14. diagram). Az éves adatok áttekintése azt mutatja, hogy a szakkönyvtárak és a felsőoktatási intézmények könyvtárai, a nemzeti könyvtár, valamint az egyéb szakkönyvtárak kurrens folyóiratainak száma tendenciájában stagnál, 2014-től kezdődően pedig évről évre jelentősen csökken. Ezzel szemben a települési könyvtárak hasonló mutatója szerint a szaklapok mennyisége duplájára nőtt. Az utóbbi könyvtárak által beszerzett periodikák számának folyamatos növekedése, valamint az előző csoportban felsorolt könyvtárakban előfizetett szaklapok mennyiségének csaknem folyamatos csökkenése 2011-től odavezetett, hogy a települési könyvtárakban összesítve több folyóiraatra fizetnek elő, mint a másik három kategóriában együttvéve, jóllehet a korábbi években ennek a fordítottja volt jellemző. Értelmezésünk szerint ez azt is jelenti, hogy azokban a könyvtárakban, ahol elsősorban a szakmai tudás, a kutatás, az innováció támogatása a legfőbb feladat, az utóbbi közel húsz esztendő alatt lényegében és általános tendenciájában sem történt előrelépés, és amennyi-

ben az éves adatokat vesszük szemügyre, úgy jelentős csökkenést látunk. Ha még azt is hozzátesszük, hogy vizsgált ciklusunk ideje alatt a periodika-piac milyen jelentősen bővült, úgy még nagyobb problémával szembesülünk. Itt ismét utalunk arra, hogy a nemzetközi ISSN Központ statisztikai adatai szerint évente átlagosan 60–70 ezer új periodika indul, igaz, mindeközben szűnnek is meg időszaki kiadványok, ám közel sem olyan mennyiségben, mint amennyi keletkezik. Az ISSN Központ adatai szerint csupán az utóbbi egy évtized alatt mintegy félmillióval nőtt a rendszerben nyilvántartott időszaki kiadványok száma. A tendenciák ismeretében indokoltnak tartjuk felvetni a következő kérdést: a hazai szak- és felsőoktatási könyvtári rendszer egésze milyen mértékben tudott az elmúlt két évtizedben lépést tartani a periodika-piac folyamatos és egyre dinamikusabb expanziójával? Legalább ilyen fontos kérdés, hogy a fundamentálisan átalakulóban lévő folyóiratpiac kínálatával a jövőben lépést tud-e tartani? Miként lesz képes a hazai könyvtári rendszer követni azt és alkalmazkodni a hagyományos kereteket szétfeszítő, a korábbi módszerekkel egyre kevésbé menedzselhető folyóiratkínálatához? Semmiképpen sem szeretnénk a különböző funkciójú könyvtárak érdekeit egymással

14. diagram

A különböző funkciójú könyvtárak által előfizetett kurrens folyóiratcímek száma 1999 és 2015 között, az iskolai könyvtárak nélkül
(Az adatok forrása: A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai és mutatói 1998-2015 (az iskolai könyvtárak nélkül), a szerző gyűjtése és szerkesztése)

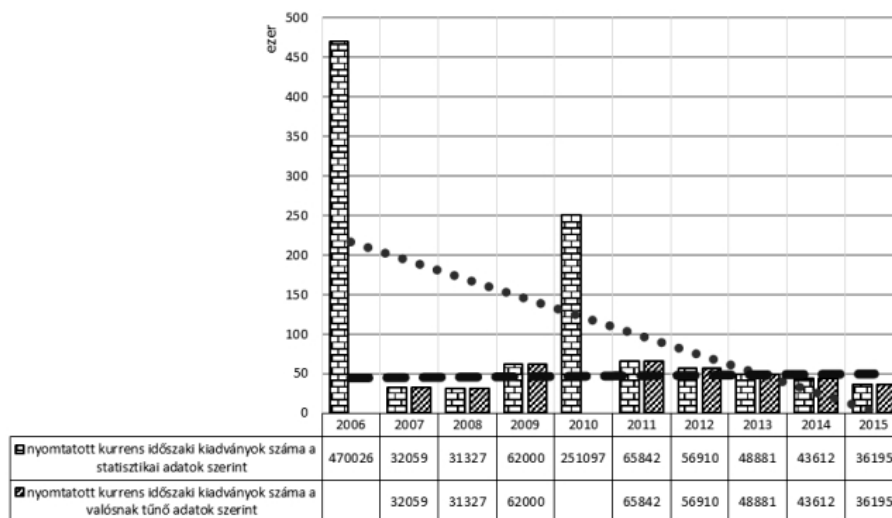
szembeállítani, hiszen azok gyűjteménye együttesen képezi a nemzeti dokumentumvagyonot, de – véleményünk szerint – az elsősorban szakmai és tudományos igényeket kiszolgáló könyvtárak pozíciójának jelentős romlása, utalva az ODR-ideológiájára, nem csupán ezek szolgáltatási lehetőségeit gyengíti, hanem a teljes hazai könyvtári rendszer potenciálját is csökkenti.⁴¹ (Ld. a 14. diagramot a 192. oldalon)

A kurrens folyóiratelőfizetések éves adatai a 2006 és 2015 közötti tíz évre az iskolai könyvtárakra vonatkozóan is rendelkezésünkre állnak, így most ezekre is ki tudunk térni. Az adatok bemutatása és értelmezése előtt azonban szeretnénk felhívni arra a figyelmet, hogy két év (2006 és 2010) vonatkozásában indokoltnak tűnő fenntartásaink vannak a statisztikai adatok hitelességével kapcsolatban.⁴² Tegyük hozzá azt is, hogy az iskolai könyvtárakra vonatkozó és a különböző adatszolgáltatási rendszereken keresztül érkező statisztikákban gyakran találkozunk hiányos és ellentmondásos, kétes adatokkal, sőt gyakran a különböző statisztikai adatszolgáltatások ugyanarra az évre és adatra vonatkozóan egymásnak is ellentmondó számokat tartalmaznak.⁴³ Ezek miatt a hiányosságok miatt úgy döntöttünk, hogy az iskolai könyvtárak esetében kétféle adatsorral dolgozunk (15. diagram). Az első esetben a könyvtári statisztikai adatsorokból nyert számokkal, a második esetben pedig a két kétesnek minősített év (2006 és 2010) adatainak mellőzésével. A kétféle adatsorral történő operálást a fentiekben felsoroltakon túl az is indokolja, hogy a különböző adathalmazok tíz éves trendje egymástól

igen eltérő vonalat rajzol. Míg az első esetben igen nagyarányú csökkenést, addig a másodikban szerényebb mértékű növekedést láthatunk. Amennyiben itt is megnézzük a valósnak vélt adatok évenkénti arányait, úgy ezeknél a könyvtáraknál is ugyanazt tapasztaljuk, mint a többi típusnál, vagyis a kurrens időszaki kiadványok beszerzési lehetőségei évről évre egyenetlenek és kiszámíthatatlanok. A diagramról leolvasható, hogy 2011-től a kurrens időszaki kiadványok száma folyamatosan csökkenő tendenciát mutat, és 2011-hez viszonyítva ma már 45%-kal kevesebb periodika érhető el az iskolai könyvtárakban, egyszerűbben fogalmazva: a korábbiakból csaknem minden második hiányzik.

6. Összefoglalás

Az empirikus vizsgálatokon alapuló kutatásunk legfőbb célja az volt, hogy rámutassunk a periodika-piac kínálata és a hazai könyvtári rendszer beszerzési potenciálja között feszülő ellentmondásra. A feltárt és bemutatott kép, a kutatás eredményei azt igazolják, hogy a magyar könyvtári rendszer egyre inkább leszakadóban van a kiadványpiac exponenciálisan növekvő kínálatától, amely egyben azt is jelenti, hogy a magyarországi könyvtári rendszer szolgáltatási palettáján mind kisebb reprezentáltságot mutat a világ folyóirattermése, mind kisebb arányban érhető el a világban megjelenő folyóiratok. Ez a jelenség nem csupán a hazai könyvtári rendszer és különösen a szak- és felsőoktatási könyvtárak beszerzési

15. diagram

Az iskolai könyvtárak által előfizetett kurrens folyóiratcímek száma 2006 és 2015 között évenkénti bontásban és a tízéves ciklus trendje szerint

(Az adatok forrása: Könyvtári statisztikai évkönyvek; a szerző gyűjtése és szerkesztése)

lehetőségeinek szűkülésére vezethető vissza, hanem ahhoz nagymértékben hozzájárult a tudományos célú kommunikációs csatornák jelentős bővülése, a világméretű folyóiratkrízis, valamint a tudományos életben kialakult és a publikációs kényszerek nyomán egyre markánsabban érvényesülő mennyiségi szemléletmód is. Magunk azonosulni tudunk a korábban már említett német felfogással, mely szerint a problémakör rendkívül összetett, és nem csak, sőt nem is elsősorban könyvtárszakmai kérdésről van szó. A folyóiratokkal kapcsolatosan kialakult komplex összetételű válság elsősorban a tudományos életben fellépő anomáliák következménye, és annak enyhítése a tudományos közélet és a könyvtáros szakma közös fellépésével, egyeztetésével valósítható meg. Ehhez azonban szeretnénk azt is hozzátenni, hogy ezeknek a feladatoknak az elvégzéséhez az utolsó utáni pillanatban vagyunk, a párbeszéd megkezdésére halaszthatatlanul szükség lenne. A diskurzus előkészítéseként létfontosságú lenne, hogy a könyvtári rendszer alapos, folyóiratcímekre lebontott elemzéseket végezzen, felsorakoztatva az egyes diszciplínákra vonatkozó folyóirat-ellátottsági mutatókat is. A vizsgálatba integrálni szükséges az Elektronikus Információs szolgáltatás révén elérhető teljes szövegű, illetve bibliográfiai-szintű adatbázisok által nyújtott lehetőségeket. A kétféle forrás összehasonlítása olyan hozadékkal is járhat, hogy kiderülhetnek a – hangsúlyozzuk, nem minden esetben – felesleges párhuzamosságok és tartalmi átfedések.⁴⁴ Ezek együttes analízise alapján kell majd meghatározni azoknak a periodikáknak a körét, amelyek hazai elérhetőségének biztosítása nem elsősorban könyvtári, hanem tudományos érdekeket szolgál. A makroszintű vizsgálatokon túl hasonló elemzésekre lenne szükség mikroszinteken is; értjük ez alatt az egyes könyvtárak kollektívát, továbbá a kutatóintézetek, felsőoktatási intézmények kutatási és oktatási igényeit. A tudományos szférával történő együttes munkálkodás alapján mind a helyi, mind pedig más használók igényeire eredményesebben reflektáló szaklapok kerülhetnek a könyvtári szolgáltatások rendszerébe, az indokolatlan aránytalanságok csökkenhetnek, és nem utolsósorban jóval hatékonyabban lehetne a kutatói igényeket kiszolgálni. Az egyeztetési folyamat eredményeként a folyóiratválság hazai tünetegyüttese lényegesen enyhíthető lenne.

Jegyzetek

31. Elektronikus Információs szolgáltatás Nemzeti Program: Statisztikák. Budapest, MTA MTA Könyvtár és Információs Központ, EISZ Titkárság, 2016. <http://eisz.mtak.hu/index.php/hu/statisztika.html> (2016. október 8.)
32. Az Elektronikus Információs szolgáltatás Nemzeti Program működési modellje. Budapest, MTA Könyvtár és Információs Központ, EISZ Titkárság, 2015. http://eisz.mtak.hu/images/PT_dok/nyilvanos/EISZ_strategia_2016.pdf [2016. október 7.]
33. EMMI állásfoglalás a felsőoktatási céltámogatásról. Budapest, MTA Könyvtár és Információs Központ, EISZ Titkárság, 2016. <http://eisz.mtak.hu/index.php/hu/45-emmi-allasfoglalas-a-felsooktatasi-celtamogatasrol.html> [2016. október 7.]
34. Érdemesnek tartjuk megemlíteni, hogy az EISZ indulásának első évében alig több mint 150 ezer használatot regisztráltak, az ezt követő években (2003 és 2008 között) az éves használat nagyságrendje is mindössze a félmillió körül mozgott. (Az adatok forrásául a szerző beleegyezésével felhasznált dokumentum szolgált. SZIGETHY Katalin: Az Elektronikus Információs szolgáltatás (EISZ) Nemzeti Program eddigi eredményei és fejlesztési lehetőségei. Szakdolgozat. [Kézirat] Pécs, Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar, 2009. pp. 68–70. Az azóta eltelt évek alatt rohamosan nőtt az adatbázisok használatának mértéke, a 2010-es évekre mintegy tízszeresére emelkedett az EISZ szolgáltatások igénybevétele.
35. Elektronikus Információs szolgáltatás Nemzeti Program: Statisztikák. [2016. október 8.]
36. Tervünk az volt, hogy ebben a fejezetben az iskolai könyvtárakról is szólnunk. Ám az adatgyűjtés során ezt a tervet kénytelenek voltunk elvetni. Az iskolai könyvtárak fellelhető statisztikai adatai olyan mértékben térnek el a többi könyvtár hasonló adataitól, amely lehetetlenné tette ennek a könyvtártípusnak vizsgálatunkba történő integrálását, az elemek összehasonlítását. Ettől egyetlen esetben tudtunk eltérni, a könyvtárak által előfizetett időszaki kiadványok darabszámának tárgyalása során. Ám ebben a kategóriában is csupán 2006-tól állnak rendelkezésünkre oly módon az információk, hogy azok illeszthetők, hasonlíthatók a többi könyvtártípus hasonló adataihoz. A dokumentumok beszerzésével kapcsolatos adatok közül csupán a különböző típusú dokumentumok gyarapodásának darabszámai olvashatók. Fel kell azonban hívni a figyelmet arra, hogy az adatok megbízhatóságával kapcsolatosan néhány év esetében kétségeink vannak, ezért az iskolai könyvtárak számára előfizetett időszaki kiadványok

- országos darabszámait a többi könyvtártól elkülönítve közöljük.
37. Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézet: A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai és mutatói 1998–2015 (az iskolai könyvtárak nélkül). Budapest, OSZK KI, 2016. <http://ki.oszk.hu/content/magyarorszag-i-konyvtarak-es-iskolai-konyvtarak-statisztikai-adatai-1998-2009> [2016. október 10.]
38. Ugyanezeket az arányokat mutatják a könyvtárak használat adatai is. „A korábbi 58:42 [használati] részesedési arány 2007-ben 67:33 részesedési arányra változott, és ez az arány a vizsgált időszak további éveiben is jellemző maradt, jóllehet kisebb hullámzások érzékelhetők abban. Közérthetőbben megfogalmazva, a hazai teljes könyvtárhasználat mintegy kétharmadát a nemzeti, a szak- és felsőoktatási könyvtárak teszik ki, és a maradék egyharmadnyi részt a települési könyvtárak forgalmi adatai jelentik.” (SIPOS Anna Magdolna: Könyvtári reneszánsz. Könyvtárak az információs társadalomban. Budapest, Ventus Libro Kiadó, 2016. 81. p.)
39. A könyvtárak összesített statisztikai adataiból hiányoznak az 1998. évre vonatkozó számok, így azokat mellőznünk kellett, ezért adatközlésünket, valamint elemzésünket 1999-től kezdjük és a 2015. év számaival fejezzük be.
40. Az EISZ szolgáltatások és a hazai folyóiratelőfizetési tendenciák közötti kapcsolatokban tapasztalható bizonytalankodásunknak okát abban kell keresni, hogy – ismereteink szerint – erre vonatkozó értékelések, elemzések még nem jelentek meg a nyilvánosság előtt.
41. Már amennyiben valóban egységes, az alrendszerek, valamint a rendszer elemei által determinált, valódi könyvtári rendszerről beszélünk. Személyes tapasztalataink szerint mára már mintha a könyvtárak rendszerszerű működésről szóló szakmai közbeszéd kizárólag az ODR technikai kérdéseire korlátozódna, és szinte csaknem teljesen eltűnni látszik az annak magas színvonalú működését biztosító szakmai hátterekről szóló diskurzus.
42. Amennyiben elfogadnánk ezeket az általunk kétesnek nyilvánított számokat, úgy azt is elfogadnánk, hogy az iskolai könyvtárak számára 2006-ban négyszer, 2010-ben pedig két és félszer annyi kurrens időszaki kiadvány járt, mint az összes többi könyvtár – beleértve a települési, a nemzeti, a szak- valamint a felsőoktatási intézmények könyvtárait – országos kumulált folyóiratválasztéka. Ezt a nyilvánvalóan képtelen, hiteltelen adatot ezért sem tudjuk elfogadni.
43. A Könyvtári Intézet által szolgáltatott könyvtári statisztikai rendszerben többféle kimutatás is megtalálható az iskolai könyvtárakról. Ezekben esetenként egymástól eltérő, máskor pedig hiteltelennek tűnő adatokat találunk, erre többnyire a táblázatokban fel is hívják a figyelmet. Ez a probléma módszertani szempontból kérdésessé tette számunkra, hogy egyáltalán felhasználjuk-e azokat. Végül úgy döntöttünk, hogy fenntartásaink ellenére sem szeretnénk teljes egészében mellőzni az iskolai könyvtárakra vonatkozó és igen szűkösen rendelkezésünkre álló adatok közlését, valamint azok elemzését. Ám fontosnak tartjuk az olvasó figyelmét felhívni az adatok kritikus szemléletű kezelésére.
- A magyarországi iskolai könyvtárak statisztikai adatai és mutatói 1947/48–2010/11. Hosszú idősor. Ez a statisztikai adatsor a következő adatforrásokat jelöli: Emberi Erőforrások Minisztériuma Statisztikai Osztály (személyes adatküldés); Közművelődési adatgyűjtemény KSH, 1973.; Statisztikai tájékoztató, (a mindenkor oktatási és kulturális minisztérium): Alapfokú oktatás: 1965/66, 1967/68, 1969/70, 1992/1993, 1994/95–1997/98, 1999–2000; Középfokú oktatás: 1965/66–1997/98, 1999/2000; Közművelődési könyvtárak: 1975, 1977–1983, 1985–86; Közgyűjtemények, kiadói tevékenység: 1988–1993; a KSH honlapja. <http://ki.oszk.hu/content/magyarorszag-i-konyvtarak-es-iskolai-konyvtarak-statisztikai-adatai-1998-2009> [2016. október 26.]
- A magyarországi iskolai könyvtárak részletes statisztikai adatai és mutatói 1998/99-2010/11. <http://ki.oszk.hu/content/magyarorszag-i-konyvtarak-es-iskolai-konyvtarak-statisztikai-adatai-1998-2009> (2016. október 26.)
- 2006-tól már a Könyvtári statisztikai évkönyv is közli az iskolai könyvtárakra vonatkozó adatokat. <http://ki.oszk.hu/content/konyvtari-statisztika-evkonyv> [2016. október 26.]
44. Ennek első lépéseit az EISZ Programtanács a múlt évben már megtette. Nem ismert számunkra, hogy az analízis milyen célból készült, de láthatóan erre a feladatra is használható. A Cambridge University Press Journals, az EBSCO Academic Search Complete, az EBSCO Business Source Premier, a JSTOR, valamint SpringerLink szolgáltatásainak átfedését vizsgáló a kimutatások igen fontos összefüggésekre, lehetséges preferációkra mutatnak rá. DÉR Ádám – KORNÉR Viktor: Adatbázisok tartalmi átfedéseinek vizsgálata. Budapest, EISZ Programtanács, 2015. http://eisz.mtak.hu/images/PT_dok/nyilvanos/20151002_adatbazis_atfedesek.pdf [2016. október 28.]

Beérkezett: 2016. december 1.